

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Георги Фотев Георгиев, д.н., почетен професор на НБУ, сенатор, директор на Центъра за изследване на европейските ценности на НБУ

върху документите, представени от доц. дсн Румяна Русева Желева за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Социология – Социология на неравенствата и устойчивото развитие. Роля на Европейския съюз за намаляване на социално-икономическите неравенства) за нуждите на секция „Стратификация, неравенства и мобилност“ при ИФС-БАН.

Всички процедури, изискуеми от научния законодател, по обявения Конкурс са спазени и съответната документация е изрядна. Единственият участник в Конкурса е доц. дсн Румяна Русева Желева. Липсата на конкуренти се дължи вероятно на безспорно силната кандидатура на доц. Желева, засвидетелствана с обема и качеството на нейните публикации и авторитета си в академичната колегия в нас и в чужбина.

Проблемно-тематичната изследователска област на съвременната социология – „Социология на неравенствата и устойчивото развитие. Роля на Европейския съюз за намаляване на социално-икономическите неравенства“ е извънредно актуална и значима. Проблемно-тематичният комплекс е в центъра на вниманието (в първата си част) на световната социология, а в цялост на вниманието на главните центрове на европейската социология. Необходими са нови импулси в нашата национална социология и в това отношение творческото дело на участничката в Конкурса са открояващи се. Неотдавна се състоя блестящата публична защита на докторската дисертация, на която беше единодушно присъдена на доц. д-р Желева най-високата научна степен „доктор на науките“. Секция „Стратификация, неравенства и мобилност“ при ИФС-БАН е мястото, където заемането на академичната длъжност „професор“ е навяла необходимост и решаването на този проблем ще бъде мощен тласък и перспектива за институцията и за националната социология. Днешният свят се характеризира с непрестанно ускоряване на социалното време, което се изразява с интензивността на социалните промени и в комплицираното отношение между

социалното време и иманентното на позитивните социални науки време. Ще хвърля допълнителна светлина върху компликацията в предстоящото изложение на настоящата рецензия.

Участничката в Конкурса представя своите научни трудове: публикуваната монография (хабилитационен труд)- Желева, Р. (2024). Измерения на интеграцията в ЕС. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, (e-book 2024) (203 стр.), който по таблицата за минималните изисквания на НАЦИД и на ИФС-БАН носи 100 т.; публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за научната степен „доктор на науките“- Желева, Р. (2024). Условието на устойчивото развитие. Издателство „Информа принт“ – Бургас(161 стр.) и 17 статии, студии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни токове – които общо носят 222.43 т. по таблицата за минималните изисквания на НАЦИД и на ИФС-БАН; посочени и описани цитирания в научни издания, които й носят общо 145 т. , което е над изискван минимум от 120 т.); както и описание на данни от последната група по таблицата за минималните изисквания на НАЦИД и на ИФС-БАН, които й носят 230 т., което е повече от двойно над изискван минимум. Публикациите , с които доц. Желева кандидатства за акад. длъжност „професор“, са различни от публикациите, които са били представени за „доктор на науките“, а също и от публикациите, с които е кандидатствано за акад. длъжност „доцент“.

Кандидатът отговаря напълно на изискванията на Чл. 3, ал. (3) от ЗРАСРБ и иманите предвид трудовете могат да бъдат оценявани по същество от научното жури, избрано за този конкурс, в т.ч. от мен като официален рецензент.

Документално се удостоверява, че дейността на Румяна Желева от момента на постъпването ѝ в Института през 2005 г. има подчертано специализиран научен характер. От началото на 2014 г. тя е назначена на акад. длъжност „доцент“. Тя е образцов изследовател в института на БАН. Експертната и консултантската дейност на доц. Р. Желева се оценява високо от нейните колеги и съответните институции. Във времето на финалната наука практическите резултати са ключов индикатор и критерий. Доц. Желева осъществява качествена педагогическа дейност,

заклучаваща се в ръководство на докторанти и магистри, както и воденето на курс към ЦО на БАН за обучение на докторанти. Учебна дейност на участничката в Конкурса от началото на нейната научно-изследователска кариера включва : лекции, упражнения, учебници и учебни помагала, ръководство на докторанти, специализанти и дипломанти: Доц. Желева е ръководител на двама докторанти, била е и рецензент на магистърска теза, както и на постдокторски проектни предложения, докторски дисертации и на дипломанти от СУ, ЮЗУ и др. Тя е водила през годините и продължава да води курс в ЦО на БАН на тема „Външната политика на ЕС пред нови предизвикателства“. Научните публикации на доц. Р. Желева сеползват в обучението на докторанти, постдокторанти и специализанти в областта на социологията.

Според възприетия академичен стандарт участничката в Конкурса, пледирайки за академичната длъжност „професор“, прилага научните си трудове и тяхното авторово писмено рефериране. Не бих коментирал това наложило се изискване за рефериране, което като рецензент смятам за ненужно тъй като съм чел и във всеки случай смятам за необходимо да се прочетат приложените трудове внимателно. Така трябва. Разбира се, участничката в конкурса е изпълнила съвършено коректно въпросното изискване. Основна тема и едно от главните социологически изследователски полета на доц. Румяна Желева е **европейската интеграцията**, която разглежда основателно като преди всичко процес и в такава перспектива като състояния. Необходимо е да се обърне внимание на експлицитното ограничение и фокусирането на вниманието върху интеграцията на уникалното политическо, социално, културно, икономическо образувание, каквото е Европейския съюз, на който пълноправен член е и България. В своя основен труд по темата и не само в него Румяна Желева разглежда европейската интеграция като **многоизмерен феномен**, респективно процес и състояние, които се описват и обясняват с релевантен социологически концептуален инструментариум. И тук е уместно да се спра на един от главните научни приноси, който не случайно е първи по ред в Самооценката на научните приноси. Дефинирани са главните измерения на европейската интеграция. Говорим за научен принос, тъй като дефинирането на отделните измерения и техните връзки и зависимости, които са тъканта на интеграцията не е са самоочевидни, а ключово теоретична задача. В тази връзка се извършва операционализация на понятието интеграция. Това е много важно.

Поколенията социолози, които са били мои студенти, сътрудници и колеги със сериозно отношение към социологията, която е велика наука и както съм изтъквал една от най-сложните науки в огромния ансамбъл на модерните науки, знаят колко често повтарям, че социологията е емпирична, тоест позитивна наука. Социологическият метод, за разлика от философския метод, например, не може да мине без операционализация на ключовите понятия. Отнасям се с презрение към пришълци в социологията, които подценяват въпроса с операционализацията.

Процесът на европейската интеграция, както всеки бих казал нормален тип социална (в социологическия смисъл на понятието) интеграция е свързан с диференциация. Защо тази зависимост е толкова важна и в начина по който е третирана в трудовете на Желева аз отчитам значим принос? Защото в късно модерната епоха интеграцията е възможно да води до хомогенизация, което е една много голяма и сложна тема, на която тук не е възможно и не е оправдано да се спирам. В хоризонта на европейската интеграция процеса на диференциация, респективно маркираната взаимна зависимост са ценностно средоточия, което е прокламирано в мотото на ЕС „Единство в многообразието“.

Социологическото проблемно-тематичното поле на интеграцията и диференциацията в Европейския съюз е свързано и в известен смисъл се припокрива със социалните и икономически неравенства, респективно с миграцията като далече непренебрежим фактор, произвеждащ трудно управляеми компликации. Доц. Румяна Желева се обръща към емпирични изследвания на неравенствата и управлението на миграцията. На тази основа тя стига до редица научни приноси, които са по своя характер емпирични закономерности и нови значими емпирични факти, които са особено ценни за ефективни социални политики. Такава закономерност е позитивната функционална зависимост на европейската интеграция от преодоляването на неоправданите (нелегитимни, несправедливи) социални и икономически неравенства, както и ефективността на управлението на миграцията. Проблемният комплекс със социалните и икономически неравенства поставя във всеки случай кардиналния въпрос за

основателно разграничение и квалификация на неравенствата от гледна точка на тяхната легитимност или нелегитимност. Пренебрежението към въпроса поражда идеологически предразсъдъци, които подклаждат дезинтеграция в обществото. Като изтъквам научните приноси и постижения на участничката в конкурса препоръчвам последователност в нейната бъдещата изследователска и преподавателска дейност тъй като новите реалности ще са нови предизвикателства, което е особеност на социологията и науки като социологията.

Научните приноси и постижения на доц., дсн Румяна Желева я представят като учен над настоящият научно-институционален статус на доцент. От моите наблюдения и академичен опит установявам, че често у нас няма съдържателна яснота за разликата от нивото на доцента и скока на по-висшето ниво на професора. Доцентът е способност за компетентно систематизиране на достиженията в определена научна област. Кумулацията на научни знания и ред други обстоятелства правят задачата все по-сложна и трудна. Професорът задава нови стандарти и има самостоен профил и научен облик. Рецензираните трудове и цялостна научна дейност на Желева са доказателство за учен, който задава стандарти. Ценя високо вътрешната свързаност на две изследователски страсти: към теоретичното мислене и осмисляне, от една страна, и към социалната емпирия (реалии). Когато Желева третира въпросите на европейската интеграция и неравенствата тя дефинира действителни проблеми на трансформацията на ЕС като европейско общество, състоящо се от европейски национални общества. Цялостният поглед и хоризонт не подменя регионалния обхват и респективно локалната определеност на състоянията и процесите. Значим научен принос е осветляването на дуалното обучение за регионалното развитие и намаляването на дисбалансите на пазара на труда. Тези обобщени факти Р. Желева свързва със своята любима проблематика за устойчивото икономическо и обществено развитие, по която тя е авторитетно име.

Самооценката за научните приноси е изискана . Приносите са действителни и оригинални. Авторката прилежно е посочила в кои от рецензираните трудове те се съдържат и са методично обосновани.

Доц. дсн Румяна Желева е утвърден и авторитетен учен с върхови постижения в социологическите проблемно-тематични полета, с които се свързва нейната последователна и продуктивна изследователска, научно-организаторска и преподавателска дейност. Препоръчам доц. Желева да бъде единодушно избрана за академичната длъжност „професор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Това е напълно заслужено признание за делото на талантлив учен с високи научни и човешки добродетели. Убеден съм, че това признание ще бъде посрещнато с интелектуално удовлетворение сред академичната общност у нас и в чужбина.

София

Март- април 2024

проф. Георги Фотев, дн